

Lubuto – litteratur och ljus i Lusaka

Maria Ronnås

Detta verk är licensierat under Creative Commons Erkännande-Icke-kommersiell-Inga bearbetningar 2.5 Sverige licens. För att se en kopia av denna licens, besök <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/2.5/se/> Verket har publicerats i www.globalarkivet.se.

”På flera sätt fungerar Lubuto som en informell skola där böcker är en väg till kunskap och lärande.”

”Det är en riktigt bra idé, det är en bra plats att vara på”, säger Mumba en av Lubutobibliotekets trogna besökare. ”Jag gillar böckerna och att lyssna till berättelser. Det är bra att många kommer hit”.

Lubutobiblioteket i Lusaka, Zambias huvudstad, är en uppskattad mötesplats för barn och unga. Hit kommer barn som lever på gatan eller bor på det närliggande barnhemmet, ”Fountain of Hope”. Besökare hittar även hit från den omgivande stadsdelen Kamwala för att träffas och inspireras av böcker och andra aktiviteter. Ganska ofta dyker det upp barn från andra områden. Nästan fyrtusen böcker väntar på att bli utforskade och använda.

”De slåss alltid om sagoböckerna, Askungen är populär. Sedan kan de sitta i timmar med boken och läsa tillsammans” säger bibliotekarien Vasco Severino, som själv har bott på gatan under sin uppväxt.

Många av böckerna är på engelska och de flesta av besökarna behärskar inte engelska så bra att de klarar av att läsa böckerna och många kan inte läsa alls. Ett tjugotal volymer finns på inhemska språk som ci Nyanja eller ciBemba.

Trots språkhindret lockar böckerna på bibliotekets hyllor och barnen vill bli lästa för, ber om hjälp med läsningen eller sitter i grupper, tragglar sig igenom texterna eller läser bilderna som många av böckerna innehåller. Besökarna kan också lyssna till sago och berättarstunder och delta i teaterverksamhet, dans och bildskapande. Historier som berättas är ofta på inhemska språk som de flesta besökarna behärskar och de handlar om traditionella myter, fabler eller gamla sagor.

Berättarstunderna syftar till att ge barnen hopp, framtidstro och livkunskap i sina egna liv samt ge tillbaka delar av deras historia och kulturella arv, vilket kan vara svårt för föräldralösa barn att annars få. ”Jag berättar historier och sagor för dem. En del tar jag från böcker och en del hittar jag på. De här barnen från gatan saknar självförtroende, disciplin och moral så jag försöker bygga det hos

dem med hjälp av berättelser,” säger Dr. Lawrence Mukuka en av historieberättarna.

På flera sätt fungerar Lubuto som en informell skola där böcker är en väg till kunskap och lärande. Teater och samtal är ett annat sätt

att lära sig, liksom föreläsningar, bildskapande och musik.

Många av Lubutos besökare har aldrig fått möjlighet att gå i skola eller så har de varit tvungna av olika anledningar att sluta och Lubuto spelar därför en viktig roll som en informell skola.

På Lubuto kan barn - och unga känna sig trygga, här finns vänner och vuxna som bryr sig om.

Lubuto biblioteket består av tre zambiska traditionella hyddor med förebild från en vanlig by på landsbygden. En byggnad är bokrummet, den andra är rum för konst och bildskapande och den tredje är själva ingången, ett rum utan väggar där man tvättar sina händer eller bara träffas och pratar. Bildskaparna på Lubuto har tillsammans med sin lärare, konstnären Mwamba Mulangala, ställt ut sina alster i en av Lusakas konsthallar. Mulangala arbetar ideellt i projektet.

Nu är förstås Lubuto inte bara en idyll. Barn – och ungdomar som mist

sina föräldrar, eller har andra svårigheter att brottas med lämnar inte allt detta utanför när de kommer till biblioteket. Bråk uppstår men här finns hjälp att hantera konflikter och vad man kan göra av sin ilska. I biblioteket arbetar vuxna som själva har varit gatubarn och vet vad det handlar om.

Behovet av bibliotek som Lubuto är enormt i Zambia och många fler behöver byggas. Två till är planerade men målet för Lubuto Library Project är minst hundra. Nästa Lubutobibliotek öppnas i området ”Garden” i maj 2010.

Nästa steg i Lubutos verksamhet blir att med hjälp av små datorer

seminarietips

Årets Bok- och Biblioteks- mässa!

Tordag 23 sept
17.00–18.00

Hur farligt lever boken i Afrika?

Den inhemska bokindustrin på den afrikanska kontinenten brottas med stora problem. Vem köper böcker?

Hur distribueras böcker inom och mellan afrikanska länder och hur når de ut till övriga världen? Kan den digitala utvecklingen vara en lösning? Vilken betydelse får den för författare, tidskrifter, nätverk, bokutgivning och läsare? Det är några av många frågor som ska diskuteras av Akoss Ofori-Mensah på Sub-Saharan Publishers i Ghana, Mary Jay på ABC, African Books Collective, som distribuerar böcker publicerade i Afrika, Hilda Twongyeirwe på Femrite i Uganda, Elieshi Lema, förläggare och författare av både barnoch vuxenböcker, Yohannes Gebregeorgis på läsrörelsen Ethiopia Reads, Billy Kahora på tidskriften Kwani? i Kenya och Tolu Ogunlesi, författare från Nigeria.

Samtalsledare: Svante Weyler, förläggare
Språk: engelska

Arr Afrika 2010, Karavan, Bokspindeln och Tidskriften 10TAL, Svenska institutet och Bokförlaget Tranan

Fredag 24 sept.
09.30–09.50

Geraldine Whiskey Monama

Den sagoberättande bibliotekarien

Geraldine Whiskey Monama från Sydafrika har medverkat i flera berättarfestivaler i Sverige. Monama berättar sagor och talar om sitt projekt för att utrota analfabetismen i Sydafrika.

Språk: engelska
Arr Vombat förlag

Fredag 24 sept.
11.00–11.45 Fr

Göran Greider, Annina Rabe

The Daring Library

Varför är det så tyst på biblioteken?

Är det kärlek som biblioteken behöver eller är det mod? Om biblioteken älskas av alla och älskar alla, reduceras de då inte till harmlösa distributörer? Kan biblioteken spela en mer aktiv roll i samhället, som försvarare av yttrandefriheten och kanal för de oppositionellas åsikter och de tystas röst? Författaren Göran Greider och journalisten Annina Rabe tänker högt med hjälp av Lena Lundgren, en av grundarna till BiS.

Arr BiS – Bibliotek i Samhälle

16.00–16.45 Fr

Sindiwe Magona, Gunilla Lundgren

Dear friends – i Langa och Rinkeby

Vad har barnen i sydafrikanska Langa och Stockholmsförorten Rinkeby gemensamt? I 15 år har ett läsfrämjandeprojekt mellan skolor och barngrupper i de båda orterna ställt frågor och kommit med många överraskande svar. Nu finns upplevelserna samlade i boken Dear Friends som utkommer samtidigt på New African Books och Tranans förlag.

Författarna och läsfrämjarna Sindiwe Magona, Sydafrika, och Gunilla Lundgren, Sverige, berättar om ett ovanligt lyckat samarbetsprojekt. Moderator: Birgitta Fransson, kulturjournalist.

Språk: engelska

Arr Barn Afrika 2010, Nätverket Den Hemliga Trädgården, Bokförlaget Tranan, Natur & Kultur och Barnboksakademien

underlätta läsinlärning och läsning på modersmålet.

Projektet med Lubuto bibliotek började med att grundaren Jane Kinney Meyers från USA började läsa sagor för gatubarn på Fountain of Hope i centrala Lusaka, i slutet av 90-talet. Ett bibliotek blev till och förvarades i en container av plåt. Idén om Lubuto växte och med hjälp av donationer från privatpersoner och organisationer blev det möjligt att inviga det första Lubutobiblioteket i Kamwala i centrala Lusaka 2006. Verksamheten bedrivs i samarbete med lokala organisationer som t ex Fountain of Hope, som är en zambisk organisation som hjälper gatubarn. Projektet bedrivs också i samförstånd med zambiska utbildningsdepartementet.

Lubuto betyder ljus, upplysning och kunskap på det zambiska språket ciBemba. Det är det Lubuto handlar om; glädje, värme och ljus i kontakten med historier, kultur och litteratur och i gemenskapen med andra.

Lubuto har de senaste två åren nominerats för ALMA priset.

Maria Ronnäs är skolbibliotekarie på Gröndalsskolan i Nynäshamn. Bodde i Zambia 2006-2009. Hon skrev min magisteruppsats för BHS om tre läsfrämjande projekt i Zambia, varav Lubuto var ett, samt arbetade en del ideellt med Lubuto.